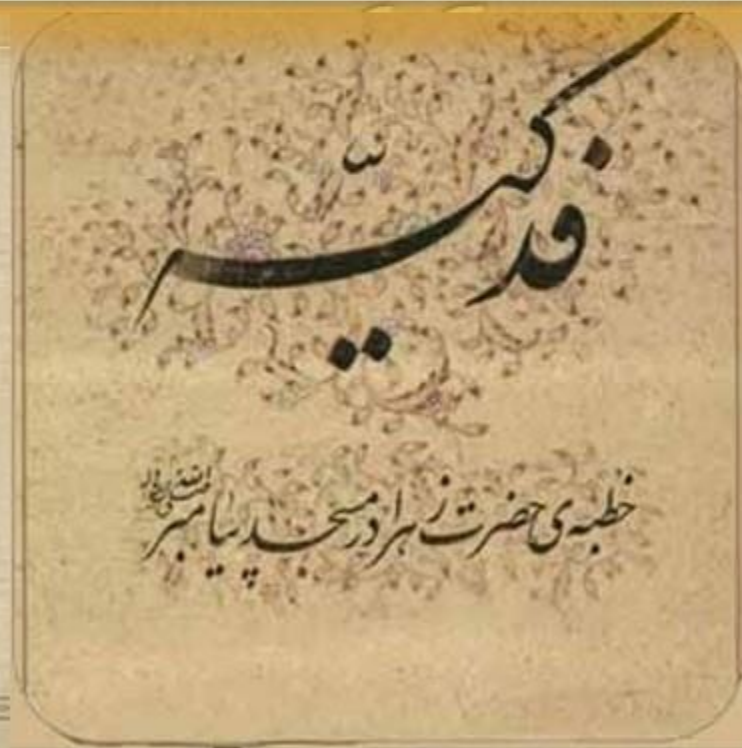

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قرآن و فلسفه احکام در خطبه فدکیه زهرا (علیها السلام)
تدبیر در خطبه فاطمه (س) به وسیله آیات قرآن و نهج البلاغه

فهرست

- وظیفه بندگان در برابر خداوند [خطاب به حاضران در مسجدالنبی (ص)]
- قرآن، بهترین وسیله [عهد الهی و یادگار پیامبر (ص)]
- ویژگی های قرآن [۱۸ مورد]

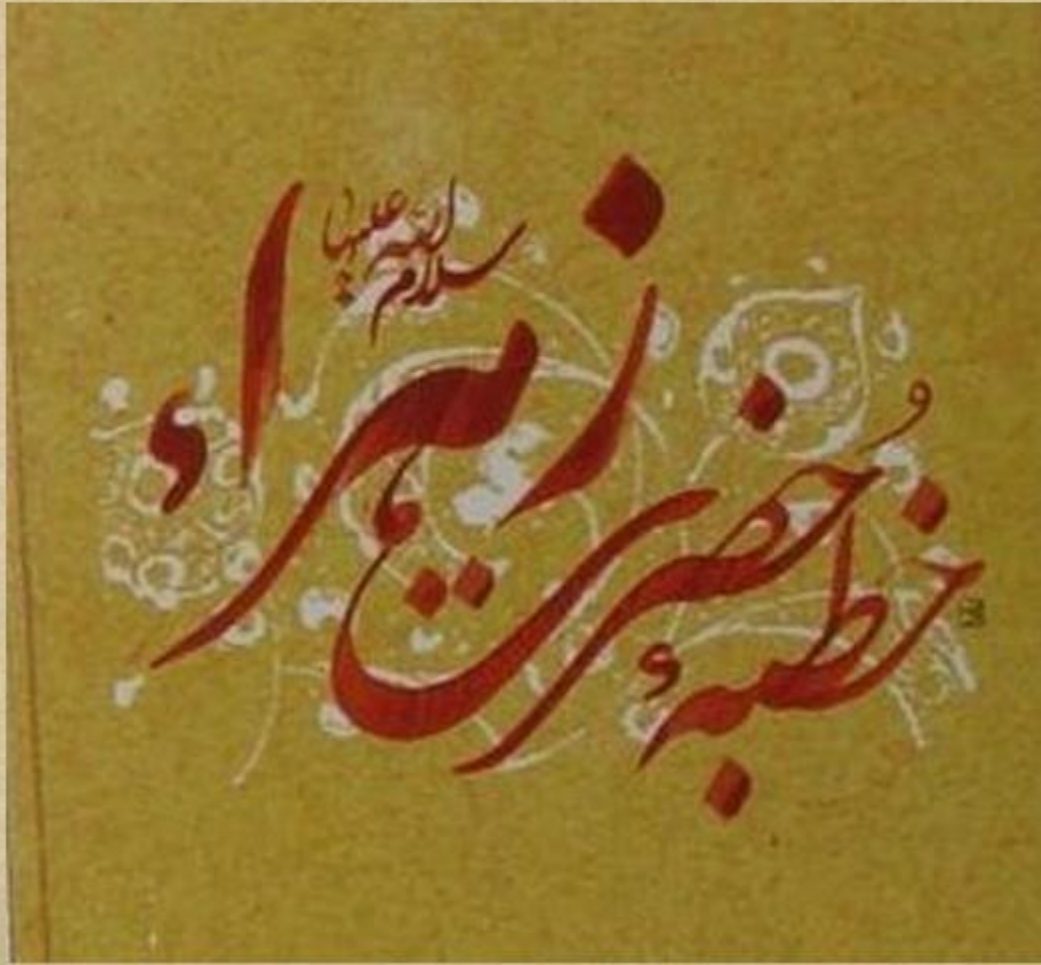
فلسفه احکام

- ۱- شرک زدا بودن ایمان
- ۲- نماز، وسیله پاکی از کبر
- ۳- زکات، وسیله تزکیه
- ۴- روزه، موجب تثبیت اخلاص
- ۵- حج، برای استواری دین
- ۶- عدالت، موجب برابری قلب ها
- ۷- اطاعت از امامت، انگیزه وحدت جامعه
- ۸- جهاد، مایه عزت اسلام

- ۹- صبر، موجب اجر و پاداش
- ۱۰- تشریح امر به معروف برای مصلحت عمومی
- ۱۱- احسان به والدین، سپر خشم خدا
- ۱۲- صله رحم، باعث تکثیر نسل
- ۱۳- قصاص، برای جلوگیری از خون ریزی
- ۱۴- وفای به نذر، زمینه مغفرت الهی
- ۱۵- پر دادن پیمانها، برای جلوگیری از کم فروشی
- ۱۶- حرمت خمر برای جلوگیری از پلیدی
- ۱۷- اجتناب از قذف، مانع لعن الهی
- ۱۸- ترک دزدی، موجب عزت نفس
- ۱۹- اخلاص برای خدا، علت حرمت شرک

- نتیجه گیری از بیان فلسفه احکام
- فلسفه بخش مهمی از احکام اسلامی از نهج البلاغه حکمت ۲۵۲ [۲۰ مورد]

ثُمَّ التَّفَتَّتْ عَلَيْهَا السَّلَامُ إِلَى أَهْلِ الْمَجْلِسِ وَقَالَتْ أَنْتُمْ عِبَادُ اللَّهِ نُصِبُ أَمْرِهِ وَتَهْيِئِهِ وَحَمَلَهُ دِينِهِ
 وَوَحْيِهِ، وَأَمْنَاءُ اللَّهِ عَلَي أَنْفُسِكُمْ، وَبُلْغَاؤُهُ إِلَى الْأُمَّمِ وَزَعِيمٌ حَقٌّ لَهُ فِيكُمْ وَعَهْدٌ قَدَمَهُ إِلَيْكُمْ، وَبَقِيَّةُ
 اسْتِخْلَافِهَا عَلَيْكُمْ: كِتَابُ اللَّهِ النَّاطِقُ وَالْقُرْآنُ الصَّادِقُ، وَالنُّورُ السَّاطِعُ وَالضِّيَاءُ اللَّامِعُ، بَيْنَهُ بَصَائِرُهُ،
 مُنْكَشِفَةٌ سَرَائِرُهُ، مُنْجِلِيَّةٌ ظَوَاهِرُهُ، مُغْتَبِطَةٌ بِهِ أَشْيَاعُهُ، قَائِدًا إِلَى الرِّضْوَانِ إِتْبَاعُهُ، مُوَدِّ إِلَى النِّجَاةِ
 اسْتِمَاعُهُ. بِهِ تَنَالُ حُجَجُ اللَّهِ الْمُنَوَّرَةُ، وَعَزَائِمُهُ الْمُفَسَّرَةُ، وَمَحَارِمُهُ الْمُحَذَّرَةُ، وَبَيْنَاتُهُ الْجَالِيَّةُ، وَبَرَاهِينُهُ
 الْكَافِيَّةُ، وَفَضَائِلُهُ الْمُنْدُوبَةُ، وَرُخْصَةُ الْمُوهُوبَةُ، وَشَرَائِعُهُ الْمَكْتُوبَةُ. فَجَعَلَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيرًا لَكُمْ مِنَ
 الشَّرِّ، وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهًا لَكُمْ عَنِ الْكِبَرِ، وَالزَّكَاةَ تَزْكِيَةً لِلنَّفْسِ وَنِمَاءً فِي الرِّزْقِ، وَالصِّيَامَ تَثْبِيثًا
 لِلْإِخْلَاصِ، وَالْحَجَّ تَشْيِيدًا لِلدِّينِ، وَالْعَدْلَ تَنْسِيقًا لِلْقُلُوبِ، وَطَاعَتَنَا نِظَامًا لِلْمَلَّةِ، وَإِمَانَنَا أَمَانًا لِلْفُرْقَةِ، وَالْجِهَادَ عِزًّا
 لِلْإِسْلَامِ، وَالصَّبْرَ مَعُونَةً عَلَى اسْتِجَابِ الْأَجْرِ. وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلِحَةً لِلْعَامَّةِ، وَبِرَّ الْوَالِدَيْنِ
 وَقَايَةَ مِنَ السَّخَطِ، وَصِلَةَ الْأَرْحَامِ مَنْسَاءً فِي الْعُمْرِ وَمَنْمَاءً لِلْعَدَدِ، وَالْقِصَاصَ حِقْنًا لِلدِّمَاءِ، وَالْوَفَاءَ بِالنَّذْرِ
 تَعْرِيزًا لِلْمَغْفِرَةِ، وَتَوْفِيَةَ الْمَكَائِلِ وَالْمَوَازِينِ تَغْيِيرًا لِلْبَخْسِ. وَالنَّهْيَ عَنِ شُرْبِ الْخَمْرِ تَنْزِيهًا عَنِ
 الرَّجْسِ، وَاجْتِنَابَ الْقَذْفِ حِجَابًا عَنِ اللَّعْنَةِ، وَتَرْكَ السَّرْقَةِ إِجَابًا لِلْعِصْمَةِ، وَحَرَمَ اللَّهُ الشَّرْكَ إِخْلَاصًا
 لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ. فَاتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ، وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ، وَأَطِيعُوا اللَّهَ فِيمَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَنَهَاكُمْ
 عَنْهُ، فَإِنَّهُ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ

وظیفه بندگان در برابر خداوند [خطاب به حاضران در مسجدالنبی (ص)]

ثُمَّ اتَّفَعْتُ عَلَيْهَا السَّلَامُ إِلَىٰ أَهْلِ الْمَجْلِسِ

وَقَالَتْ: سپس رو به اهل مجلس کرد و فرمود:

أَنْتُمْ عِبَادُ اللَّهِ شما ای بندگان خدا!

۱- نَصَبُ أَمْرِهِ وَتَرْهِيهِ، مسئولان امر و نهی پروردگار

۲- وَحَمَلَهُ دِينَهُ وَوَحْيِهِ، و حاملان دین و وحی او هستید،

۳- وَأَمْنَاءُ اللَّهِ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ، و نمایندگان خدا بر خویشتن

۴- وَبُلْغَاؤُهُ إِلَىٰ الْأُمَّمِ. و مبلغان او به سوی امت ها می باشید.

قرآن، بهترین وسیله [عهد الهی و یادگار پیامبر(ص)]

وَزَعِيمٌ حَقٌّ لَهُ فَيْكُمْ

پاسدار حق الهی در میان شما،

وَعَهْدٌ قَدَمَهُ إِلَيْكُمْ

و حافظ پیمان خداوند که در دسترس همه شماست

وَبَقِيَّةٌ اسْتَخْلَفَهَا عَلَيْكُمْ

و آنچه پیامبر(ص) بعد از خود در میان امت به یادگار گذارده،(دو ثقل عظیم الهی قرآن و عترت)

وَالْقُرْآنُ الصَّادِقُ

و قرآن راستگو

وَالضِّيَاءُ اللَّامِعُ

و روشنایی پر فروغ است.

مُنْكَشِفُهُ سَرَائِرَهُ،

باطنش آشکار

مُعْتَبِطٌ بِهِ أَشْيَاعُهُ،

و پیروانش بر افتخار

قَائِدٌ إِلَى الرِّضْوَانِ اتِّبَاعُهُ،

کتابی که عاملان خود را به بهشت فرا می خواند،

مُؤَدِّ إِلَى النِّجَاةِ اسْتِمَاعُهُ،

و مستمعینش را به ساحل نجات رهبری می کند،

بِهِ تَنَالُ حُجَجُ اللَّهِ الْمُنَوَّرَةِ،

و از طریق آن به دلایل روشن الهی می توان نائل گشت.

كِتَابُ اللَّهِ النَّاطِقُ،

کتاب گویای خداوند،

وَالنُّورُ السَّاطِعُ،

و نور آشکار

بَيِّنَةٌ بَصَائِرُهُ،

کتابی که دلایل روشن،

مُتَجَلِّيةٌ ظَوَاهِرُهُ،

ظواهرش بر نور،

و تفسیر واجبات او را دریافت، **وَ عَزَائِمُهُ الْمَفْسِرَةُ**

و شرح محرمات را در آن خواند، **وَ مَحَارِمُهُ الْمُحَذَّرَةُ**

و برهان های روشن **وَ بَيِّنَاتُهُ الْجَالِيَةُ**

و کافی را بررسی کرد، **وَ بَرَاهِينُهُ الْكَافِيَةُ**

و دستورات اخلاقی (مستحبات) **وَ فَضَائِلُهُ الْمَنْدُوبَةُ**

و آنچه مجاز **وَ رُخْصَتُهُ الْمَوْهُوبَةُ**

و مشروع است در آن مکتوب یافت. **وَ شَرَائِعُهُ الْمَكْتُوبَةُ**

فلسفه احکام

- ۱- شرک زُدا بودن ایمان
- ۲- نماز، وسیله پاکی از کبر
- ۳- زکات، وسیله تزکیه
- ۴- روزه، موجب تثبیت اخلاص
- ۵- حج، برای استواری دین
- ۶- عدالت، موجب برابری قلب ها
- ۷- اطاعت از امامت، انگیزه وحدت جامعه
- ۸- جهاد، مایه عزت اسلام
- ۹- صبر، موجب اجر و پاداش
- ۱۰- تشریح امر به معروف برای مصلحت عمومی
- ۱۱- احسان به والدین، سپر خشم خدا
- ۱۲- صله رحم، باعث تکثیر نسل
- ۱۳- قصاص، برای جلوگیری از خون ریزی
- ۱۴- وفای به نذر، زمینه مغفرت الهی
- ۱۵- پر دادن پیمانها، برای جلوگیری از کم فروشی
- ۱۶- حرمت خمر برای جلوگیری از پلیدی
- ۱۷- اجتناب از قذف، مانع لعن الهی
- ۱۸- ترک دزدی، موجب عزت نفس
- ۱۹- اخلاص برای خدا، علت حرمت شرک

«فَجَعَلَ اللهُ الْإِيمَانَ، تَطْهِيراً لَكُمْ مِنَ الشِّرْكِ»

سپس افزود: خداوند «ایمان» را سبب تطهیر شما از شرک قرار داد.

«فَرَضَ اللهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشِّرْكِ...»

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

هر فردی فقط یک قلب دارد

مَا جَعَلَ اللهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ
خدا برای هیچ مردی دو دل در درونش قرار نداده است.

احزاب، آیه ۴

تعریف ایمان

وَ سَأَلَ عَنِ الْإِيمَانِ فَقَالَ:

از علی (ع) سوال شد ایمان چیست؟ فرمود:

الْإِيمَانُ

نهج البلاغه حکمت ۲۲۷

مَعْرِفَةٌ بِالْقَلْبِ

با دل شناختن

وَ اِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ

با زبان اقرار کردن

وَ عَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ

و با اعضا عمل کردن

«وَالصَّلَاةُ تَنْزِيهًا لَكُمْ عَنِ الْكِبْرِ»

و خداوند «نماز» را وسیله پاکی از کبر و غرور قرار داده است.

وَالصَّلَاةُ تَنْزِيهًا عَنِ الْكِبْرِ...

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

خشوع مومنان در نماز

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۱ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۲... وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ۹

مومنون ۱، ۲ و ۹

سریچی ابلیس و تکبر او

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

بقره ۳۴

خاشعین از نماز کمک می گیرند

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ

بقره ۴۵

«وَالزَّكَاةَ تَزْكِيَهُ لِلنَّفْسِ وَوَنَمَاءً فِي الرِّزْقِ»

و [خداوند] «زکات» را موجب پاکی نفس و رشد و زیاده در روزی [قرار داد].

وَالزَّكَاةَ تَسْبِيحًا لِلرِّزْقِ

خداوند زکات را سبب روزی قرار داد.

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

انفاق مال، صفات متقین

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى - الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى

لیل ۱۷ و ۱۸

زکات، کفاره گناهان

...لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ ... لَأُكْفِرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ...

مائده ۱۲

تطهیر نفس و پالایش روح از آلودگی

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ
سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

توبه ۱۰۳

«وَالصِّيَامَ تَثْبِيْتًا لِلْاِخْلَاصِ»

و [خداوند] «روزه» را عامل تثبیت اخلاص [قرار داده است].

وَالصِّيَامَ اِبْتِلَاءً لِاِخْلَاصِ الْخَلْقِ

و روزه را برای این تشریح کرد که آزمایشی برای اخلاص بندگان باشد.

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

روزه، راه رسیدن به تقوا

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

بقره ۱۸۳

از آثار روزه، بهره مندی از خیر

... أَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ

بقره ۱۸۴

«وَالْحَجَّ تَشْيِيداً لِلدِّينِ»

و [خداوند] «حج» را وسیله تقویت آیین اسلام [قرار داد].

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

«وَالْحَجَّ تَقْوِيَةً لِلدِّينِ»

و حج را برای تقویت دین قرار داد.

کعبه محل گردهمایی و جایگاه امنیت

بقره ۱۲۵

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا ...

حرمت بازداشتن مردم از حج خانه خدا

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً
الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِالْحَادِ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِن عَذَابِ أَلِيمٍ

حج ۲۵

تقوا، نتیجه تعظیم شعائر الهی (حج)

حج ۳۲

ذَلِكَ وَمَن يُعْظِمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ

وَالْعَدْلَ تَنْسِيقًا لِلْقُلُوبِ و [خداوند] «عدالت» را مایه هماهنگی دل ها [قرارداد].

زندگی رهبران عادل، در سطح مردم ضعیف

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَى أَيْمَةِ الْعَدْلَانِ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفِهِ النَّاسِ كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ.
وای بر تو، من همانند تو نیستم، زیرا خداوند بر پیشوایان عادل واجب فرموده که خود را با مردم تهیدست برابر قرار دهند تا تهیدستی بر فقیر سنگینی نکند و او را از پای درنیاورد.

نهج البلاغه خطبه ۲۰۹

فرمان الهی به عدالت

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ... يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

نحل ۹۰

خداوند دوستدار عدالت پیشگان

...وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

مائده ۴۲

عدالت از اهداف مهم انبیا(ع)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...

حدید ۲۵

«اطاعت» ما را باعث نظام ملت اسلام

«امامت» ما را امان از تفرقه و پراکندگی.

وَطَاعَتَنَا نِظَامًا لِلْمِلَّةِ
وَأِمَامَتَنَا أَمَانًا مِنَ الْفُرْقَةِ

وَالْأَمَانَةُ نِظَامًا لِلْأُمَّةِ، وَالطَّاعَةُ تَعْظِيمًا لِلْإِمَامَةِ

و امامت را برای نظم و نظام امت قرار داد و فرمانبرداری (از اما) را برای تعظیم مقام امامت قرار داد.

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

حل اختلاف به وسیله قرآن

وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

نحل ۶۴

پیامبر اکرم (ص)، مبین و مفسر قرآن

...وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

نحل ۴۴

امامان معصوم علیهم السلام، مفسر حقیقی قرآن، پس از پیامبر (ص)

بینه ۲

واقعه ۷۷ و ۷۹

احزاب ۳۳

صغری: رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً
کبری: إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ... لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ
نتیجه: ...إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

«وَالْجِهَادَ عِزًّا لِلْإِسْلَامِ»

و [خداوند] «جهاد» را موجب عزت اسلام [قرار داد].

جهاد، دری از درهای بهشت

فَإِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ، وَ هُوَ لِبَاسِ التَّقْوَى، وَ دِرْعُ اللَّهِ الْحَصِينَةَ، وَ جَنَّتَهُ الْوَثِيقَةَ فَمَنْ تَرَكَهُ رَغْبَةً عَنْهُ أَلْبَسَهُ اللَّهُ ثَوْبَ الذُّلِّ

نهج البلاغه، خطبه ۲۷ (جهاد)

جهاد با کفار و منافقین

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ...

تحریم ۹

محبوبیت مجاهدان نزد خداوند

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ

صف ۴

«وَالصَّبْرَ مَعُونَةً عَلَيَّ اسْتِجَابَ الْأَجْرِ»

و [خداوند] «شکیبایی» را وسیله ای برای جلب پاداش حق [قرارداد].

نتیجه شکیبایی، پیروزی

لَا يَعْدَمُ الصَّبُورُ الظَّفَرَ وَإِنْ طَالَ بِهِ الزَّمَانُ

شخص صبور (و با استقامت) پیروزی را از دست نخواهد داد هر چند زمانی طولانی بگذرد.

نهج البلاغه

حکمت ۱۵۳

نتیجه شکیبایی تکرار

نهج البلاغه

حکمت ۱۸۹

مَنْ لَمْ يُنَجِّهِ الصَّبْرُ أَهْلَكَهُ الْجَزَعُ

آن را که شکیبایی نجات ندهد، بی تابی هلاکش سازد.

شکیبایی، موجب پاداش دنیوی

...إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ

یوسف ۹۰

همراهی خداوند با صابران

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

بقره ۱۵۳

...إِنَّمَا يُؤَفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

زمر ۱۰

۱۰- تشریح امر به معروف برای مصلحت عمومی

فلسفه احکام

وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلَحَةٌ لِلْعَامَّةِ

و [خداوند] « امر به معروف » را وسیله ای برای اصلاح توده های مردم [قرار داد].

وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلَحَةٌ لِلْعَوَامِّ، وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَدْعًا
لِلسُّفَهَاءِ و امر به معروف را برای اصلاح توده مردم، و نهی از منکر را برای باز داشتن بی خردان

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

رستگاری جامعه انسانی

وَلَتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

آل عمران ۱۰۴

بهترین جامعه

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ...

آل عمران ۱۱۰

وَبَرِّ الْوَالِدَيْنِ وَقَايَهُ مِنَ السُّخْطِ

و [خداوند] «نیکی به پدر و مادر» را موجب پیشگیری از خشم خدا [قرارداد].

نیکی به والدین از صفات انبیا(ع)

مریم ۱۴

وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا

حضرت
یحیی(ع)

مریم ۳۲

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا

حضرت
عیسی(ع)

کوتاه بودن عمر فرزند ناصالح

فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقْتَلْتَنِي زَكِيًّا بَغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ
 جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا (۷۴) قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا (۷۵)
 ... وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنِينَ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا
 (۸۰) فَأَرَدْنَا أَنْ يُبَدِّلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَاءً وَأَقْرَبَ رُحْمًا (۸۱)

وَصِلَةَ الْأَرْحَامِ مَنَّمَا لِلْعَدَدِ و «صله رحم» را وسیله افزایش جمعیت و قدرت [قرارداد]

وَصِلَةَ الرَّحِمِ مَنَّمَا لِلْعَدَدِ و صله رحم را برای افزایش نفوس مقرر داشت.

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

دور بودن رحمت الهی از قاطع رحم

وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا
أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ
الْعَنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ

رعد ۲۵

لزوم پرهیز از قطع رحم

...وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

نساء ۱

وَالْقِصَاصِ حَقْنًا لِلدِّمَاءِ

«قصاص» را وسیله حفظ نفوس

نکته: امیر مومنان علی (ع) برای فلسفه قصاص عیناً تعبیر بالا را فرموده اند.

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

فواید و فلسفه قصاص

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

بقره ۱۷۹

قانون قصاص (مجازات قانونی)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ
بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَى بِالْأُنثَى فَمَنْ عَفِيَ لَهُ مِنْ أُخِيهِ
شَيْءٌ فَاتَّبِعْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّنْ
رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنْ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ

بقره ۱۷۸

وَالْوَفَاءَ بِالنَّذْرِ تَعْرِيزًا لِلْمَغْفِرَةِ،

«وفای به نذر» را موجب آمرزش

نذر، پیمان میان انسان و خداوند

بقره ۱۷۷

...وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا...

اسرا ۳۴

...وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا

بقره ۴۰

...وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أَوْفِ بِعَهْدِكُمْ...

آگاهی خداوند از نذرها

بقره ۲۷۰

وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّنْ نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِّنْ نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ...

از صفات ابرار وفا به نذر

سوره انسان ۷-۸

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا
وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَي حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا

۱۵- پُر دادن پیمانہ ہا برای جلوگیری از کم فروشی

فلسفہ احکام

وَتَوْفِيَهُ الْمَكَائِيلَ وَالْمَوَازِينَ تَغْيِيرًا لِلْبَخْسِ
«جلوگيري از کم فروشي» را وسيله مبارزه با کمبودها

رعایت عدالت در امور اقتصادی [مال حلال بهتر است]

وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ - بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ...

هود ۸۵-۸۶

اهمیت حق الناس

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

اسرا ۳۵

تویخ و سرزنش کم فروشان و علت تقلب در معاملات

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ (۱) الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ (۲) وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ (۳) أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ (۴) لِيَوْمٍ عَظِيمٍ (۵)

مطففين ۱ تا ۵

وَالنَّهْيَ عَنِ شُرْبِ الخَمْرِ تَنْزِيهًا عَنِ الرَّجْسِ،

«نهی از شرابخواری» را سبب پاکسازی از پلیدی ها

دلیل حرمت شراب، سلامت عقل

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

وَتَرَكَ شُرْبِ الخَمْرِ تَحْصِينًا لِلْعَقْلِ

و ترک شرب خمر را برای حفظ و سلامت عقل تشریح کرد

گناهی در ردیف شرک

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ - إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنِ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

مائده ۹۰ و ۹۱

در حال مستی به نماز نزدیک نشوید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ...

وَاجْتِنَابَ الْقَذْفِ حِجَابًا عَنِ اللَّعْنَةِ

«پرهیز از تهمت و نسبت های ناروا» را حجابی در برابر غضب الهی

عاقبت سوء برای تهمت زننده

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ
لَعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

نور ۲۳

نگرانی شدید مریم علیها السلام و تقاضای مرگ از خدا

فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي
مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا

مریم ۲۳

وَتَرَكَ السَّرِقَةَ إِجَابًا لِلْعَفَّةِ

«ترک دزدی» را برای حفظ عفت نفس

وَمُجَانِبَةً السَّرِقَةَ إِجَابًا لِلْعَفَّةِ

و دوری از سرقت را برای حفظ عفت (و پرهیز از آلودگی به اموال مردم) مقرر داشت.

نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

وجوب بریدن دست دزد

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا
مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

مأئده ۳۸

مرتبہ اول: قطع کامل ۴ انگشت دست راست

مرتبہ دوم: قطع پا تا برآمدگی روی پا

مرتبہ سوم: حبس ابد

مرتبہ چهارم: قتل

حد سرقت

آموزش فقه - ص ۳۶۵

وَحَرَّمَ اللَّهُ الشِّرْكَ إِخْلَاصاً لَهُ بِالرُّبُوبِيَّةِ

و [خداوند] «تحریم شرک» را برای اخلاص بندگی و ربوبیت حق [قرار داد]

شرک ، ظلم بزرگ [نیکی به والدین به شرط عدم شرک]

وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا
تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

لقمان ۱۳

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ
لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي
الدُّنْيَا مَعْرُوفًا...

لقمان ۱۵

نتیجه گیری از بیان فلسفه احکام ←

تقوا، رمز عاقبت به خیری [رعایت تقوا در انجام احکام الهی]

فَ اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ
اکنون که چنین است تقوای الهی پیشه کنید، و آنچنان که شایسته مقام اوست، از مخالفت فرمانش بپرهیزید، و تلاش کنید که مسلمان از دنیا بروید.
آل عمران ۱۰۲

أَطِيعُوا اللَّهَ فِيمَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَنَهَاكُمْ عَنْهُ
خدا را در آنچه امر یا نهی فرموده، اطاعت کنید

فَإِنَّهُ «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ»
وراه علم و آگاهی را پیش گیرید - چرا که: از میان بندگان خدا، تنها عالمان از او می ترسند.
فاطر ۲۸

تبعیض در ایمان به دستورات الهی عین کفر است

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا - أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا
نساء ۱۵۰-۱۵۱

بیان فلسفه بخش مهمی از احکام اسلامی از نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

حکمت ۲۵۲ نهج البلاغه - متن عربی

فَرَضَ اللَّهُ الْإِيمَانَ تَطْهِيراً مِنَ الشَّرْكِ، وَالصَّلَاةَ تَنْزِيهاً عَنِ الْكِبْرِ،
وَالزَّكَاةَ تَسْبِيهاً لِلرِّزْقِ، وَالصِّيَامَ ابْتِلَاءً لِإِخْلَاصِ الْخَلْقِ، وَالْحَجَّ تَقَرُّباً
لِلدِّينِ، وَالْجِهَادَ عِزاً لِلْإِسْلَامِ، وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ مَصْلِحَةً لِلْعَوَامِّ،
وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ رَدْعاً لِلسُّفْهَاءِ، وَصِلَةَ الرَّحِمِ مَنَاماً لِلْعَدَدِ،
وَالْقِصَاصَ حَقْناً لِلدِّمَاءِ، وَإِقَامَةَ الْحُدُودِ إِعْظَاماً لِلْمَحَارِمِ، وَتَرْكَ شُرْبِ
الْخَمْرِ تَحْصِيناً لِلْعَقْلِ، وَمُجَانَبَةَ السَّرْقَةِ إِجَاباً لِلْعِفَّةِ، وَتَرْكَ الزَّوْنِ
تَحْصِيناً لِلنَّسَبِ، وَتَرْكَ اللُّوَاطِ تَكْثِيراً لِلنَّسْلِ، وَالشَّهَادَاتِ اسْتِظْهَاراً
عَلَى الْمَجَاحِدَاتِ، وَتَرْكَ الْكَذِبِ تَشْرِيفاً لِلصِّدْقِ، وَالسَّلَامَ أَمَاناً مِنَ
الْمَخَافِ، وَالْأَمَانَةَ نِظَاماً لِلْأُمَّةِ، وَالطَّاعَةَ تَعْظِيماً لِلْإِمَامَةِ.

بیان فلسفه بخش مهمی از احکام اسلامی از نهج البلاغه حکمت ۲۵۲

حکمت ۲۵۲ نهج البلاغه - ترجمه

امام علیه السلام فرمود: خدا ایمان را برای تطهیر دل از شرک، واجب کرده است، و نماز را برای پاک شدن از کبر و غرور، و زکات را سبب روزی قرار داده است، و روزه را به عنوان آزمایشی برای اخلاص بندگان، و حج را برای تقویت دین، و جهاد را برای عزت و سربلندی اسلام (و مسلمانان)، و امر به معروف را برای اصلاح توده مردم، و نهی از منکر را برای باز داشتن بی خردان، و صلّه رحم را برای افزایش نفوس، و قصاص را برای حفظ خون‌ها (جان‌ها)، و اقامه حدود را برای بزرگ شمردن محرمات الهی، و ترک شرب خمر را برای حفظ و سلامت عقل، و دوری از سرقت را برای حفظ عفت (و پرهیز از آلودگی به اموال مردم)، و ترک زنا را برای حفظ نسب‌ها، و ترک لواط (و همجنس‌گرایی) را برای افزایش نسل، و شهادت و گواهی را برای اظهار حق در برابر انکارها، و ترک دروغ را برای احترام و بزرگداشت صدق و راستی، و سلام را امان در برابر ترس‌ها، و امامت را برای نظم و نظام امت، و اطاعت و فرمانبرداری (از امام مسلمانان) را برای تعظیم و تحکیم مقام امامت قرار داده است.

لَا صَلَاحَ لِي فَاظْمُرُ بِوَسِيَّتِهِا وَعَبْلِهِا وَنُصِيَّتِهِا
وَمِنْ رَأْسِ شُرُوعِهَا بَعْدَ مَا أَحَاطَ بِعِلْمِكَ

تحقیق و تدبر:
حجت الاسلام علی رجبی

صفحه آرایی:
سید داود کاظمی

زمستان ۱۳۹۸